

ГРУПОВИ ВЗАИМООТНОШЕНИЯ — МЕЖДУЕТНИЧЕСКИ БАЛАНС ИЛИ ВРАЖДА

Толя Стоицова, Йоланда Зографова, Виктор Клиничарски

The problem of ethnic interrelations is discussed in the frame of work of social changes taking part in Bulgaria today. The anomaly is revealed as a present state of Bulgarian society. Four ethnic groups are investigated - Bulgarian, Turkish, Jewish and Armenian, in concern with their individual and group normative behaviors, social attitudes and social distances.

The hypotheses about the increase of destructive and deviant behaviors, as well as the decrease in the regulative function of social norms in all ethnic groups are proved. In comparison with the interpersonal relations among people, belonging to one ethnic group, stronger negative attitudes and greater social distances characterized interethnic group relations.

Jews appeared to be the most adaptive ethnic group with no significant differences with Bulgarians. The unexpected results are connected, on the one hand, with Armenians, whose social group significantly differs with all other ethnic groups. On the other hand — Turkish subjects show the highest level of social norms behavior guidance.

On the base of the results, we could conclude that a new interethnic equilibrium exists now in Bulgaria and the fear of appearance of dangerous ethnic conflicts is first of all a political speculation, than a real possibility.

Събитията през последните години предоставят на социалните психолози у нас уникални за изследване ситуации и индивидуални и групови модели на поведение. Тяхното изучаване би допринесло не само за развитието на социалната психология като наука и нейното популяризиране, но и за практическото подпомагане в решаването на съществени за обществото социални проблеми. През последните две десетилетия на века психологичните изследвания, особено социалнопсихологичните, все повече се насочват към задълбоченото изучаване на „истинските жизнени проблеми“ (Х. Тайфел, 1987, с.157), такива като „проблемите на политическия натиск върху свободата на човека, непрекъснатите икономически проблеми, етническите и половите дискриминации и предразсъдъци, безчовечността във връзка със засилване бюрократизацията на труда, агресивността и войните, ролята на ценностите в човешкия опит“ (Дж. Биъри, 1987, с.33-34).

Повече от век и половина в България етносите стоят в центъра на вниманието на учени от различни области — психолози, социолози, философи и други. Този въпрос се откроява обикновено по време на междинни социално-исторически периоди, каквито са краят на миналия, началото на XX век (М. Драганов, 1984) и почти краят на XX век или през настоящия преход у нас. Но докато при първия от споменатите периоди интересите (П. Дървингов, 1903) спрямо различните общности са били по-скоро към техните характерни особености и традиции, то сега, вследствие на някои реални междуетнически конфликти, изследователите специфицират връзките на конкретни социални, политически и други фактори с междуетническите отношения (Г. Фотев, 1994; Б. Борисов и Ж. Жечев, 1990 и др.).

Познанията, придобити от специалното изследване на приликите и различията в етническите групови профили, биха допринесли за по-точното разбиране същността на етносите и по-адекватната управленска дейност, насочена към намаляване на междугруповите напрежения и към решаване на възникващи етнически проблеми.

Теоретични предпоставки

Теоретичният модел обхваща изследване състоянието на аномия или социален хаос в обществото и неговото влияние в различни социални групи. Очертаването на етническите профили се търси както на вътрешногрупово, така и на междугрупово равнище. По-специално се изследват нормативните аспекти на поведението, както и специфичните междуетнически агитюди и социални дистанции.

Съотносими към процесите и явленията, които съпътстват трансформацията на нашето общество, могат да бъдат най-малко два, на пръв поглед противоположни, изследователски подходи: 1. Като се „върви“ от личността към обществото, т. е. чрез психичните състояния и поведението на личността, се обясняват и някои групови процеси, и 2. От общото състояние на групата (респ. обществото) се експлицират причините за индивидуалните прояви. В настоящото изследване на аномията се използват и двата подхода. От една страна, се изучава връзката между състоянието на обществото (или групата), и от друга — поведението на отделния индивид и субгрупата.

На обсъждане са подложени резултатите от експлицитния изход — „нормативното поведение“, което може да бъде в синхрон или дисонанс с общоприети групови норми. Нормите, формални и неформални, се схващат като изпълняващи регулативни функции по отношение на индивидуалното поведение на членовете на групата, както и на поведението на равнището на социалните групи. Колкото по-силна е идентификацията на личността с дадена група, толкова повече нараства вероятността отделните членове да се ръководят в ежедневието си от нормативните аспекти на групата, към която принадлежат. Различието в нормативната регулация на поведението при различни социални групи, включително етническите, не означава непременно противопоставяне или вражда. Последните крайни поведенчески модели се манифестират само в случаите, когато вътрешногруповите норми влизат в конфликт с междугруповите интереси. Следователно, освен евентуалните съществени различия между етносите по отношение на нормативните аспекти на поведение, определен интерес представляват